

Grundstensmeditationen och Läkepedagogisk Kurs 100 år

Christian Texier

Den tredelade gudomen i sina olika tidsmässiga förskjutningar (heterokronicitet) och Kristi/läkepedagogens handlingar i nutid. Hur Grundstensmeditationen bekräftas av Läkepedagogisk Kurs och punkt- och krets meditationen

Jag har ofta undrat varför det gudomliga i *Läkepedagogisk Kurs* (LPK, 25 juni- 7 juli 1924) har ett dualt ansikte när *Grundstensmeditationen* (25 december 1923- 1 januari 1924) talar om Gud som treenig i sin uppenbarelse?

För att kunna komma fram till en förklaring till denna åtskillnad som kan på förhand anses som en motsägelse mellan två antroposofiska grundläggande texter, bör man först och främst fråga sig varför Steiner har ett så gåtfullt svar i slutet av LPK:s elfte föredrag(1).

Någon i åhörarkretsen undrar om det var "Trüper som är ursprunget till läkepedagogiken?"(2)
Steiners replik kom vasst som ett rakblad: "Trüper kan inte vara den första läkepedagogen", det är Steiner själv som, med kursen, initierar läkepedagogiken, eftersom han är upphovsman till den rätta kunskapen om människan eller antroposofin. Vill man ändå verkligen konkret veta var de tidiga föregångarna finns till Lauenstein i Jena (den första läkepedagogiska verksamheten i världen) och till läkepedagogiken i stort, bör man söka långt bakåt i tiden: till Gregorius den VII, ursprungligen Hildebrand av Soana men med anor i Jena, som blev den romerska påven mellan åren 1073 och 1085. Man bör också hänvisa till Haeckel, 1834-1919, den stora tyske naturforskaren i Darwins anda, filosofen från Jena som utvecklade en monistisk (en enhetlig syn på verkligheten) och panteistisk syn på naturen (en syn på Gud som ett med allt som existerar, Gud och världen är ett och samma). Haeckel, förklarar Steiner, är reinkarnationen av Gregorius, och hos dem har vi det riktiga ursprunget till läkepedagogiken, som med Lauenstein tog fäste i Jena.

Det är ett gåtfullt utlåtande som för Steiner verkar lysa upp med sin självklarhet och vara för honom den yttersta förklaringen till vad läkepedagogikens väsen är. Det är inte att undra på varför de flesta av det tjugotal åhörare till kursen den här sjätte juli 1924 (de tre unga läkepedagogerna från Lauenstein: Franz Löffler, Siegfried Pickert och Albrecht Strohschein, som var initiativtagare till kursen; styrelsemedlemmarna i det Allmänna Antroposofiska Sällskapet; några läkare och sjuksköterskor från Ita Wegman Institut; Ita Wegman själv; en specialpedagog, Karl Schubert, från den nystartade Waldorfskolan i Stuttgart; Emil Bock, präst från Kristensamfundet; etc., ofta nära vänner till Steiner och de flesta väldigt väl insatta i antroposofin) blev mer eller mindre förbryllade (enligt minnesredogörelser från olika deltagarna) och skeptiska till Steiners påstående.

Varför återoppar Steiner Gregorius den VII, teisten, upphovsman till det som kallas den "gregorianska reformen", förkämpe för kyrkans politiska inflytande i världen (dominium mundi) och i synnerhet i de latinska områdena i Europa? Och varför Haeckel, panteisten, kanske idag mest ihågkommen för att ha varit upphovsman till begreppet "ekologi" och en av embryologins och rekapitulationslagens fader (det är han som först förklarade att ontogenin-individens tillblivelse under embryonalstadiet- upprepar fylogenin-artens evolutionära utveckling-)?(3)
Varför hänvisas här till teisten och panteisten?

Steiners förklaring till sitt uttalande blev inte mindre gåtfullt med tillägget: "Det är precis som när i människan nedbrytningsprinciperna på ett lagbundet helt normalt sätt ingriper i uppbyggnadsprinciperna" (LPK sid.190).

Vad menas med det? Man vet att för Steiner är det de astrala krafterna som är nedbrytande när de eteriska är uppbyggande. Tack vare det astrala får livet en vidare dimension, ett inre rum skapas där världen får en resonans, ett inre rum som fylls med känslor, emotioner och medvetenhet: nedbrytningen innebär utvecklingen från växtriket till djurriket. Gud som "Panguden", som är "allestädes närvarande", som värld, som "andehavets väsen" (Grundstenen), som processer och utveckling, Gud som evolution, Gud som Natura, är den nedbrytande principen som ingriper i Guds uppbyggande princip, ingriper i Gud som Teos, det vill säga som ingriper i den eteriska uppbyggande (skapande) guden. Så verkar Steiner mena. Det gudomliga får här en vidare dimension och dynamik. På samma sätt som Haeckel och Gregorius den VII kan anses vara samma person (den ena är reinkarnationen av den andra), är Teos och Panteos samma, även om den ena är den nedbrytande principen som ingriper i den andra och får den att utvecklas och förvandlas till en annan dimension.

Här kan man uppenbarligen utläsa det som Steiner presenterar som sin självklara syn på det gudomliga: Gud är både Teos och Panteos, Gud är både transcendent/översinnlig som Teos och immanent, det vill säga inneboende i världen, inomvärldslig, som Panteos, som natur. Gud är både och: inom filosofi kallar man den här synen på Gud som dubbelhet för "panenteistisk". Den "tvåsidiga" guden finns utanför världen och är skapande till sig själv som värld. En ontologisk identitet (Teos och Panteos är i sina grundläggande realiteter identiska med varandra), men samtidigt kan man också uppfatta en viss förskjutning i det tidsmässiga: den ena är först när den andra, som blir till, är tvåa. Paradoxalt nog, kan man tänka på en heterokronicitet - en förskjutning i tiden - och detta i evighetens grunder...

Man ska ha i åtanke att Steiner är ett barn av sin tid: evolutionsteorin är ett av hans viktigaste ledmotiv. Darwins text Om

arternas uppkomst, publicerades 1859, två år innan Steiners födelse: allt utvecklas i naturen och alla arter uppkommer evolutionärt skilda ifrån varandra, förmedlar Darwin. "Panta rei" ("allt flyter") lärde oss redan Herakleitos i sitt verk Om naturen. Steiner är helt medveten om detta. Evolutionsteorin genomsyrar hans andliga forskning. Baserat på evolutionstanken är det inte ett långt steg för honom att föreställa sig att även Gud utvecklas. Gud, den stabilaste "substansen" som Teos utvecklar sig till Panteos (det vill säga att Gud som den högsta realiteten med sitt hemvist utanför världen, som punkt, utvecklar sig och blir till som värld, som krets)(4). Identiteten då mellan Teos och Panteos men också heterokronicitet: det som blir till, tillhör det framtida, när det som är, har varit och tillhör först och främst det förflutna.

Här är det svårt att inte minnas det elfte föredraget av Allmän människokunskap (1919) där Steiner förklarar att människans gåta ligger i hennes kroppsliga tredelade tidsförskjutning. Människan föds som färdigutvecklad i sin form i huvudområdet, men anden är fortfarande sovande där. I sin nedre del av sin konstitution är människan redan andligt vaknen i sina lemmar, men är ännu inte färdigformad. Mitten-människan, det rytmiska systemet med andning och blodcirkulation, är färdigutvecklade vid födseln och från början mogna eller operativa i sin funktion. Att födas på jorden innebär för det nya barnet det första andetaget: lungorna utvidgar sig och med detta skiljs den arteriella (syresatta) och den venösa (koldioxidrika) blodcirkulationen åt. Det finns då tre delar i människa, tre huvudfunktioner och tre sätt att vara i tiden: det förflutna i huvudområdet, det framtida i lemsystemet och det nutida i det rytmiska systemet.

Kan man i den här tidsförskjutningen hos människan se en bild av Guds väsentliga tidsförskjutning, åtminstone på det som sägs i LPK? Kan man föreställa sig att Gud redan är färdigformad i sin transcendens eller översinnliga väsen som Teos (som punkt utanför världen-Gregorius) men är sovande? Och tvärtom, Gud skulle vara vaknen men inte än formad i sin immanens/inomvärldsliga del (som krets-Haeckel). Tänker man så, förstår man att Gud behöver förvandlas, utvecklas i världen, historiskt, för att, så småningom (i slutet av historien?), bli fulländad i sitt väsen. Gud är två i ett och blir till: Gud är först huvud/punkt/Teos/översinnlig/utanför världen och sedan blir Gud tvåa som krets/panta/allestädes världslig närvarande. Gud som huvud eller nervsinnesystemet och Gud som ämnesomställnings lemsystemet. Gud i det förflutna och Gud som sin egen framtid.

Blir man uppmärksam på detta kan man kanske gissa varför det finns en sådan skillnad mellan den "tvåsidiga" guden i LPK, och den "tresidiga" guden i Grundstenen: förklaringen till den här skenbara motsägelsen är att i LPK har Steiner syftet att definiera vad läkepedagogiken är. Hans yttersta definition är att läkepedagogen kan identifieras med Kristus, Sonen, kärleksprincipen i Treenighet, mitten-guden som "råder i omkretsen skänkande själen nåd i världens rytmer"(Grundstenen). Kristus-Sol representeras i LPK av läkepedagogen, det vill säga den som har kunnat "uppföstra sitt eget sinnelag, sitt eget hjärtelag för att på rätt sätt möta det ofullständigt utvecklade barnet" (LPK sid. 46). I LPK nöjer sig Steiner med Gud som polaritet (Teos och Panteos- punkt och krets) och har inget behov av Treenigheten. I LPK finns ingen nödvändighet för Steiner att nämna Kristus med sitt rätta namn eftersom Kristus är kontinuerligt närvarande i hans tankegångar. Kristus namn sägs inte men finns alltid i Steiners upprepade försök att karakterisera läkepedagogiken och det lä-

kepedagogiska sinnelaget. I LPK är Kristus och läkepedagogen samma person.

Hur blir Gud vaknen? Hur förvandlar Gud sig själv från Teos till Panteos, en förvandling med behållning av sin egen identitet? Man skulle kunna svara att Gud förvandlas, blir till, vaknar upp, tack vare alla moraliska gärningar som görs i världen i Kristi namn och, till att börja med, alla läkande pedagogiska handlingar som läkepedagogen fullgör för sina skyddslingar. Läkande möten, läkande händelser som inte görs i dåtid eller framtid, men i nutid. Jaget lever i nutid: Jaget är den stora "Syntetiseringen", som sammanfattar i sig själv både det förflutna som minne och det framtida som förväntan i en integrerande nutid. Jaget uppstår i nutid i sina moraliska Jaghandlingar eller Jagandetag som aktiverar den andliga blodcirkulationen och pulserar det andliga livet in i världen, så att de goda moraliska viljekrafterna förs in i världens ämnesomställning. Mitten-guden nämns inte i LPK, men är alltid redan närvarande, fast utan den tydlighet som råder i Grundstenen.

Steiners gåtfulla svar får kanske här en förklaring: Gud blir till när läkepedagogen fördjupar sig i nuet och inspireras här och nu av det andliga för sina hjärtevarma läkepedagogiska handlingar. Då vaknar Gud upp och blir i nuet medveten om sig själv som Kristus, den jagkraftiga kärleksfulla guden(5).

Christian Texier, den 27 oktober 2024.

(1): LPK, sid. 187-192. Telleby bokförlag, Järna 1980.

(2): Johannes Trüper, 1855-1921, grundare och mångårig ledare för ungdomssanatoriet Sophienhöhe i Jena, där de tre unga vuxna, initiativtagare till Lauenstein, först arbetade.

(3)- Rekapitulationslagen (åtminstone delvis och som den framkommer hos Haeckel) är idag ifrågasatt inom den moderna (materialistiska) biologin.

(4): Se Punkt- och krets meditation i Läkepedagogisk Kurs, tionde föredraget, sid 166. Den här meditationen är inte bara "läkepedagogens meditation", den bär i sig först och främst en djup filosofisk dimension och en metafysisk världssyn. Se, för en förklaring av detta, Christian Texier, En filosofisk betraktelse av Rudolf Steiners föredragsserie Läkepedagogisk kurs, tionde och elfte föredraget. Kosmos, 2021.

Se också i samma verk: Bilaga 4: Den heterokroniska tredelningen.

Man kan också läsa Christian Texier, Ett läkepedagogiskt samtal, tjugonde kapitlet, särskilt sid.73-76.

(5): "Lägg bara märke till, vilken skillnad det är, om ni närmar er ett barn mer eller mindre likgiltigt, eller om ni närmar er barnet med verklig kärlek. När man möter barnet med verklig kärlek, när man slutar att tro, att man skulle kunna göra mera med tekniska konstgrepp än med verklig kärlek, då blir uppfostran genast verksam, särskilt när det gäller ofullständigt utvecklade barn." LPK, sid. 200.